

AZ

ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CÉLZÓ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelenik havonként egy-szer 1 ívnyi tartalommal.

A szellemi részt illető közlemények Arad, Tököly-tér 6. sz. a. címzendők.

Szerkeszti és kiadja :

Graszal János.

Előfizetési ára egész évre 1 frt 20 kr., félévre 60 kr.

Előfizetések az „I s k o l a k e r t” szerkesztőségéhez küldendők.

Az iskolakertekről lélektani szempontból.

Irta : Decsy Géza, tanítóképezdei tanár, Arad.

„A kasza meg a kapa — tisztelt betűben telhetetlen uram! — nem lélektan!” kiáltasz rám boszúsan, te, különben mindig „nyájas” olvasóm.

És folytatod ekképen :

„Minek beszéljünk a gyerekről, holott még az apja sem született meg. Mi okból hánytorgassunk olyan eszméket, a melyek szépek ugyan, de a konyhára egy árva krajczárt sem hoznak?”

Igazad van, kedves olvasóm, már t. i. annyiban, hogy teljességgel jussodban áll boszankodni.

Mert csakugyan mi vagyunk az a kiválólag distingvált ízlésű nemzet, mely őseitől örökölt előszeretettel foglalkozik a felhőkbe nyúló légvárak építése és díszítésével, valamint, a még meg sem szövött vásznak és szövetek kacskaringós kihimzésével — szóval, mindazon jeles munkálatokkal, a miket még a rágalom sem nevezhet „kiadó“-knak.

De hát azért ne engem érjen boszúságodnak nyila. Mert hidd el, magam is többre becsülöm a kapaforgatót, mint a kapakasza-kerülőt; nagyobbra tartok egy ásónyom munkát minden levegőrontó álmadozásnál s hogy sok keserüséget okozott az már nekem is, hogy Európa kellő közepében, még most is, nagyrészt ázsiai mód szerint élünk — mi magyarok.

De, mit gondolsz, mit is tegyünk? Keseregjünk, boszankodjunk? Okos ember nem cselekszi, mert jól tudja, hogy csak magát emészti, de a dolgon nem segít vele. Talán üssük-verjük, gúnyoljuk a hátramaradókat? Azt meg mi, tanítással foglalkozók, iskolai praxisunkból meritettük: hogy szerencsétlen idea az erőszakoskodás, mert attól ugyan megfeneklik a legjobb erő, a legjobb akarat is!

„Legelsőbbben is azt kell valahogyan kifundálni, hogy minden valamire való községben iskolakert létesüljön — ha törik, ha szakad; legyen ahoz aztán elegendő ügyesség és munkakedv a tanítóban, buzgó támogatás az előljáróságban, lelkeszben, jegyzőben; ha ez is meg van, akkor elébb növekedjék, gyarapodjék tőle az ifjú nemzedék kedélye és gazdasági tudománya, azután még várhatunk egy kissé — és aztán — bár furcsállom az iskolakertnek ezt a legujabb plántáját — azután tessék majd az iskolakertekről „lélektani szempontból“ is előhozakodni.“ Ilyenformán vágsz közbe nyájas olvasóm, a ki tanítómester is vagy egyuttal, és ilyenformán testvérem a sorsban.

És ekképen gondolkozván elárulod, hogy józan, helyes úton járó elmével nyúlsz a kérdéshez. Hiszen csak az a „török szakad“ ne volna, vagy hát akármiképp csak volna iskolakert! Mert hogy iskolakert legyen, ez mindenekelőtt való: országunk kiszáradt gazdasági ereit csakugyan onnét lehetne frissen lüktető, életre nevelő vérrel megtölteni, és csak mikor már az egészséges testben helyesen és kitartóan munkálkodik a lélek, lehet arról is beszélni; csak a már meglevő, jól megizmosodott anyagi állapotok lélektani konsekvenciái bírhatnak érdekléssel és lehetnek kiható eredménnyel kölcsönhatásukban.

Kedves olvasóm te, elismerem, oda nézesz, a hova ütsz, én másfelé nézek ugyan, de nem kevésbé oda akarok ütni, a hova te.

Mivel azonban az „ütésről“ eleve lemondottunk, engeddd meg, hogy röviden elmodjam a magamét, a mit, s erről biztosítlak, nem tennék, ha tudnám, hogy neked, aki tudnád a módját, a megvalósítás eszközei is kezdedben vannak.

De mert ellenkezőleg áll a dolog, úgy t. i., hogy minden iskolai kérdés, valamint hogy a társadalom szükségeiből keletkezik, azonképen valamennyinek helyes megoldása is nem az iskola falai között, hanem azokon kívül: a társadalom legjobbjaiktól várható; annál fogva ezen legjogosabban „társadalmi“-nak nevezhető iskolakérdésben is a társadalomhoz, annak szívéhez kell az utat megkeresnünk, ha örökös sohajtással, kéréssel és unszólással mumiává nem akarjuk aszalni ezt a már-már „száraz“-ságáról híresedni kezdő kérdést.

Még pedig nem is avval kezdem, hogy „t. állam, megye, uradalom — segítsetek!“ — hiszen ez ok, ez régi — és sajnos — nagyon is megúnt nóta — Kikönyörgött alamizsnából kevés ház épült föl még, de a ki összetett kezekkel sokfelől várta a segédelmet — mennyinek fölkapott már az álla.

Ne menjünk panaszkodni fűhöz-fához, „ne keressük a hibát, hátramaradást másban, mert mással nem, — hanem inkább magunkban, — mert magunkkal parancsolhatunk.“

Ilyenformán oktatta Salzmann, a híres pedagógus a növénydekei hátramaradása miatt panaszkodó tanítókat — és épen ezen

szavakkal gr. Széchenyi István, a legnagyobb magyar — minden hátramaradt magyarokat. — Hej! ha 59 év óta ezt tartotta volna minden magyar jelszavának, mennyivel tovább volnánk ma? Addig bizonytalán eljutottunk volna, hogy nem kellene ma is még kerülő utakon keresni az iskolakertek megvalósítását.

Na, de semmi panasz.

Több soron megmutogatta már ez a kis lap, mi módon kellene nyélbe ütni egy iskolakertet; előadta apróra azt is, mik volnának abban a legfőbb teendők, valamint felsorolta mindama hasznokat is, melyek abból országunk gazdasági jólétére háromolnának.

De mint mindenütt, úgy itt is azt kell tapasztalnunk, hogy nem az igazságnak matematikai tisztaságú fénye az, ami az emberek szívéig férkőzik s ott magát megfészkelve lelkesedést költ; minden törvényszerű dolognak van valami bensőbb, melegebb oldala is, amit ha felmutatni, átéreztetni képesek vagyunk, akkor magát az igazságot is elfogadhatóvá tettük. Humboldt Sándor, a nagy tudós, azt mondja: „hogy ha a természet megismeréséből a társadalomra külső haszon is háramlik, az csak onnan van, mert a Mindenható az igazat, szépet és jót a hasznossal, üdvössel és kellemessel öröktől fogva és elválaszthatlanul egybekapcsolta.“ Ha tehát a hideg kétszer-kettővel bebizonyított hasznos és üdvös oldala az iskolakerteknek nem birt megindító hatással, vegyük elő annak másik oldalát, a szépet és kellemeset, ki tudja, talán ez hatni fog?

Azt kérdelem, nem óhajtaná-e minden intelligens ember, hogy községeinkben rend, csin, tisztaság honoljon mindenütt; a földnépe portáján, földjén, erdejében, ruházkodásában? Bizonytalán óhajtaná ezt maga a szegény nép is, csak érzéke volna hozzá, de hát: „ignoti nulla cupido“. És ki vezesse reá, ha nem a vele érintkező intelligentia?

Kérdelem továbbá: képzelhető-e, hogy ezt a kitartó munka szülte eredményt egyedül és kizárólag az anyagi haszonra való kilátás, a szerzési ösztön képes volna előidézni! Nincsenek egyéb rugók az ember lelkében, képzeletében, a melyek amannak méltó vetélytársai lennének, sőt tán még igazabban a lélek gyermekei, mint a vagyonszerzés ösztöne? Én azt állítom, hogy igen is vannak, még pedig kivétel nélkül minden emberben ilyen rugók.

Mert míg a vagyonszerzés ösztöne vérségi öröklésből, vagy huzamos szoktatás útján csak kevesek lelkébe jut vagy tud gyökeret verni, addig az alkotás ösztöne általános emberi tulajdonság.

Sem művészi, sem kézművesi alkotásról nem lehet itt szó, de igenis a földmivelőnek azon törekvéséről, mellyel a természet elemeit a földet, növényzetet, állatokat hatalmába keríteni, céljaihoz

idomitani és győzedelmes munkájában boldogságát feltalálni iparkodik. Mindenről azonban csak homályos vágyak laknak az ő lelkében, nem olyan mint a művész, aki tiszta eszmével az eszközökről és célról tudatos lélekkel bizton előre tör.

A ki a földnépe sejtelmét tudássá, formátlan vágyait akarattá, tétovázó kezeit céltudatosan mozgékonyvá tudná tenni, az megnyitná előtte a boldogság kapuját is.

A kertészet és mezei gazdálkodás új meg új tárgyai az iskolakert kiszabott kereteiben, tehát határozott formákban jelennek meg, nem kellőket a földnépének külön feltalálni és formába önteni, ő reá csupán az utánzás és a nagybani kivitel munkája vár; egynémely dolgukban, mint a fanemesítés és kertészkedés, a pusztá utánzás elegendő.

A természetén való uralkodási ösztön, ez a tulajdonképeni munkaösztön így tudna csak megerősödni; határozott célokat és formákat ismerve meg: csakis így lenne képes munkás erőit határozott irányban érvényesíteni s a földnépénél pezsgő gazdasági életet teremteni. A természet nálunk munkára hív, szelíden támogat és megfizeti az igazi törekvést. Csak ott nyomja el az ember munkaösztönét, a hol aránytalanul hatalmasabb, sem hogy korlátolt emberi erővel és műfogásokkal azt korlátozni lehetne, és ott, a hol annyira szegény, hogy a legmegfejtettebb emberi munkásság sem képes tőle valamit is kicsikarni.

Erre vonatkozik Buckle, híres angol történetírónak egy találó és meggyőző leírása Braziliáról, a hol az ember a természet hatalmától elnyomva, munkátlan és így műveletlen maradt. „Braziliának, mely majdnem akkora, mint egész Európa, tenyészeté hihetetlenül gazdag. Növényzete oly buja és hatalmas, hogy a természet fékezetlen erőteljében mintegy kéjelegni látszik. Az óriás őserdők nemes fái elérhetetlen szépségben virulnak, ezer színnel és örökké pazar adománnyal gyönyörködtetve; sudaraikon pompás tollazatú madarak lebegnek, ott fészkelve a fölséges lombok árnyékában; gyökereiket bokrok, cserjék, mindennemű kúszó és számnélküli élősvívek borítják, melyek között hemzseg a különféle állatok serege. Myriád rovar, csudás alakú férgek, veszedelmes szépségű tarka kigyók és gyíkok valamennyien tanyát lelnek a természetnek e nagyszerű műhelyében és éléstárában. És, hogy semmi hiány ne legyen az eldorádóban, erdeit hatalmas mezők kerítik nedv és melegtől párologva, hol a vadcsordák a végtelen térekig legelésznek és hiznak.

Oly nagy az élet túlaradó gazdasága, mi Braziliát a föld valamennyi tartománya fölött kitünteti. Hanem e ragyogó pompa közepett nem maradt hely az ember számára. Jelentéktelen kicsiséggé törpíti őt a környező nagyság. Az ellenálló hatalommal sohasem bírt megmérkőzni, valamenynyire

felvergődni sohasem volt képes. Brazília, temérdek látszólagos előnyei daczára is civilizálatlan maradt mindvégig: lakosai kóborló vadak és nem arra valók, hogy leküzdjék az akadályokat, miket a természeti áldás mindenfelül eléjük gördített; mert a bensülöttnek, mint a társasélet gyermekkorában akármely népnek is, vállalkozó szelleme nincsen; nem ismert semmi műfogást, a mivel a természeti akadályokat elhárítani lehetne, meg sem kísértették soha a nehézségekkel küzdeni, mik társadalmi előhaladásukra nyomasztólag hatnak.

Mi, itt Európa közepén, sem a túlgazdag természet elnyomásáról, sem terméketlensége átkáról nem panaszkodhatunk. A természet nyájas biztatása szól mi hozzánk: „Ember, valósítsd meg az alkotó céljait, mire segédkezet nyujtok, légy munkás s testi és lelki gyönyörökkel léssz megjutalmazva.”

De a kulturállamok zshivajától ezt nem hallja meg senki.

A kulturát, az összmívelődést szorgalmazzuk, minden téren neki iramodunk a fejlesztés munkájának, — és mi az eredmény? Hogy mint „kitünően“ földmivelő ország s z a k m á n k b a n is egyoldalúak maradunk.

Ha aktualis politikai érdekek így követelik, ám legyen: állami intézmények, új és mutatós formáit hadd készítsék az államférfiak és politikusok; miénk a kevesebb zajú, apró lépésekben, de biztosan haladó mindennapi munka: munka, mely nem fényelgésre vagy idegenek elismerései kivívására van hivatva, hanem arra, hogy mint a myriad kicsiny korall együvé hasson s a magunk és utódaink számára a boldogulás talaját megteremtse.

Künn a csendes községekben, zajtalan pusztákon gazdálkodó miveltebb ember, lehetetlen, hogy ne forgatott volna már ilyesmit elméjében, lehetetlen, hogy ne szánta volna meg ezt a lelkében fogékonytalan népet, mely az ősöktől örökölt hagyományok szerint intézi ma is még munkáit, mely ma is, a megsokasodott és súlyosbodott életfeltételek korszakában is csak annyit és olyan minőségű terményt produkál, a mennyit ősei hajdan, az igénytelen patriarchalis világban, — ezt, a szegény, gyámoltalan népet, a mely elcsigázva tehetetlenül áll ott, mert Isten ajándékát, a fürkésző elmét megtagadta tőle. Ki segít rajta, ki mutatja meg neki a forrást, melyből szenvedéseinek enyhítése végett meritnie kell?

Az az intelligens, népét szerető önzetlen és fáradságát nem kimélő hazafi, a ki, nem mondom áldozatokkal, sokkal inkább buzgólkodással és befolyással irányt mutat és egy-egy i s k o l a k e r t e t a l a p i t.

Az iskolakertben oktató, ügyesített tanulóknak a lelket alkotó, munkás ösztöne leszen majd az a kiapadhatatlan forrás, melyből a földnépének jóléte, üdve fakad. Adja Isten, találkozz-

zék mentül több olyan derék hazafi, a ki hisz a magyar nemzet jövőjében rendületlenül, a ki ennél fogva a nép „jólétét és boldogságát“ nem üres szavaknak, hanem oly magas eszméknek tartja, melyekért fáradni nemcsak elismerést érdemlő munka, hanem valóságos, elévülhetetlen hazafiúi érdem.

Az iskolakert a természetrajzi oktatás szolgálatában.

Irta: Pókász Imre, tanítóképezdei tanár, Arad.

„Az iskolák mellett kertek létesítendőek és azokban a honi növények közül mindazok termelendőek, a melyek mint az egyes növény-rendek főbb képviselői a természetrajzi oktatásnál alkalmas taneszközül szolgálhatnak.“ Mondja helyesen Lüben! Mert módszeres növényteni tanítás élő növények nélkül nem is gondolható. Pusztán szóval, rajzolt és festett képekkel, avagy szárított növényekkel tanítani növénytant nem vezethetnek a kellő sikerre.

Ennek tudata daczára és azon körülménynél fogva, hogy manapság széles Magyarországon alig van még a népiskolák mellett iskolakert, nem sarkalhatják eléggé intéző köreinket azoknak mielőbbi felállítására. Pedig már Pestalozzi, Rousseau, Diesterweg, Lüben, Kehr és mások régen ez előtt rámutattak ezeknek szükséges voltára.

Hogy néptanodáinkban a természetrajz módszeres tanítása még most sincs biztosítva és így ezen tantárgy napjainkban sem örvend még valami nagy ápolásnak, a miből kifolyólag a tanítás a legcsekélyebb eredményt sem képes fölmutatni, fő oka: az iskolakertek hiánya és azon általánosan elterjedt nézet, a mely a természetrajzi oktatásnak nem tulajdonít különös fontosságot.

A természetrajz helyes tanítása pedig a népiskolai oktatásnak legszükségesebb, a nevelés tanítást nagy mérvben előmozdító és azt végeredményében biztosító tantárgya. Hol lehetne a népiskolában a szemléltetés elvét nagyobb érvényre juttatni, mint épen a természetrajz tanításánál? De meg a természet gyermekei is vagyunk, ebben élünk, ehhez tartozunk. Okvetlenül szükséges tehát, hogy megismerjük jól. Ennek igazságában senki sem kételkedhetik!

Fő kérdés csak az: mennyit öleljünk föl ezen tantárgyból és miképen tanítsuk azt, hogy az eredmény tanítványaink előnyére és a népre áldásos legyen?

A természetrajz tanításának a népiskolában szoros kapcsolatban kell lennie a mezői gazdaság, háziipar és a kéziügyesség gyakorlásával. Épen ezért nem csak kívánatos, de föltétlenül

szükséges is minden néptanoda mellett egy iskolakert, a melyben gazdasági kísérletekre szolgáló terület, szőlő- és faiskola, konyha- és virágos kertecske, gyümölcsös, erdei fa, bokor, réti növény és méhes legyen.

Ha az iskolakert ilyen berendezésű, akkor nemcsak a növénytan tanítására szolgálhat alkalmas taneszközül, hanem az állattanéra is; mert a kertben előforduló rovarok és férgek, a bokrokban és fákon tartózkodó madarak kikelettől késő levélhullásig erre is a legváltozatosabb tananyagot szolgáltatják.

Ilyen módon tanítva természetrajzot, növendékeinkkel többszörös célt érünk el; amennyiben:

1. a mezei gazdálkodásra szánt kísérleti darabnak megművelésével és a kertnek tisztántartásával a gyermekeket szorgalomra, kitartásra, ügyességre szoktatjuk;

2. a szőlő- és faiskola gondozásával a borászatnak, a fa és a gyümölcsstermesztésre való hajlamnak vetjük meg alapját;

3. a konyhakertészkedés által, főleg a leány növendékek, sok olyan növényt tanulnak megismerni, a melyeknek ismerete reájok nézve nagy fontosságú;

4. a virág ápolással megkedveli és becsülni tanulja az ifjúság a szépet, ami esztétikai szempontból nélkülözhetetlen tényező a nevelésnél;

5. a méhesben a folytonos munkásságnak élő példáit látja; az eperfa pedig a selyemhernyó-tenyésztésre hívja föl figyelmét; végre

6. a folytonos munkálkodás által annyira megügyesedik a gyermek, hogy a kerti eszközök kijavítását és azoknak előállítását maga is megpróbálja, sőt ügyes vezetés mellett megtanulja a szalma-, káka-, gyékényfonást és a kosárkötést is.

Az így nevelt gyermeknek önművelődési ösztöne fel van ébresztve és akarátvágya sarkalva, felnőtt korában tehát nem lehet ügyetlen, tanulatlan sehonnai, hanem okos, ügyes és kedélyes honpolgár.

Ha ezek után megjegyzem még, hogy a tananyagot az évszakoknak megfelelőleg kell kiválasztani és a gyermekek kezébe külön természetrajzi tankönyvet nem kell adni, megmondtam mindent.

Az új-fazekas-varsándi faiskola.

Közli: **Launer Gusztáv**, néptanító, Uj-Fazekas-Varsánd.

Létezik a valóságban és nem csupán papiroson, mint sok . . . megyei községben. Kezelését azelőtt három évvel vettem át az ág. hitv. egyházközségtől, mint a melynek tulajdonát képezi, lé-

vén az a templomhoz tartozó telek; így hát, mint az a falusi iskoláknál szokásos, az iskolától alig 50—60 lépésnyire fekszik. Ez utóbbi minden esetre oly előny, milyennel kevés faiskola dicsekedhetik; hátránya azonban az, hogy a falu közepén fekszik, de e fekvésénél fogva természetesen eléggé be van kerítve, és pedig egy részt ház és deszka, másrészt lécz, illetőleg eperfasövény képezi a kerítést.

Fennáll e faiskola már 25 év óta. Miután azonban kezelése elődöm által agg kora miatt nem teljesíthetett s így időről-időre a harangozó által rendszertelenül munkáltatott, kénytelen valék azt az átvétel alkalmával teljesen újjá alakítani, egyetlen fácskát nem hagyván meg a régiből, és hogy már a következő évben is faiskola legyen, folyamodtunk magonczóért a magas miniszteriumhoz. Bizonyára nem indokoltuk eléggé kérvényünket, mert csak 75 darab almamagonczt kaptunk. No de azokhoz számítva a magammal előbbeni tartózkodásom helyéről hozott mintegy 150 darab körte és sajmelegymagonczt s néhány körteoltványt, kezdetnek ez is elég volt.

Faiskolánk talaja nem egészen televény, inkább sovány s kevésbé vizenyős fekete föld: úgy hát elég jónak mondható, ha az ember már ősszel felásatja, mint a hogy ezt tenni mindig szokásom, valóságos élvezet benne turkálni, pikirozni. Mivel még eddig megforgatva nem volt, hogy egyszerre sokba ne kerüljön, lévén költsége és jövedelme teljesen a kezelőé, évenként egy-két táblát forgattatok, rigoliroztatok meg. A csemeték eddigi növekedéséről ítélve, trágyázásra szükség nincs; idővel majd arra is keritek azt.

Az egész mintegy 2200 □ méternyi területű faiskola, hosszában egy fő- és egy mellék-, szélességében pedig négy mellékút által átszelve, 14 lábból áll, így hát bizony a táblák nem valami nagyok. Hogy mért nem szabtam őket nagyobbakra, oka az, hogy a sok úttal több szegély, a sok szegélylyel pedig, mivel fekvésénél fogva ez megilleti, bizonyos csint akartam a faiskolának adni.

A főút szélein egy-egy méternyire ültetett Piroskecskecses, Halhólyag, Chasselas musque blanc, Muscat d'Alexandrie blanc és Pirosrózsa szőlőfajokból 150 tőkével; — a hosszában és szélességében nyúló egy-egy mellékút Ribis anneábe (vad ribizli) nemesített magastörzsű biszke-és ribizlivel, — egy út fehér, egy pedig piros ribizlivel, az egész faiskola keleti vége pedig Brittaniania biszkével van szegélyezve. A táblák természetesen még nem teltek meg fácskákkal, eddig ilyenekkel csupán 7 van elfoglalva és pedig 2 vetőiskolául: alma-, körte- szilva-, sajmeggy-, dió-, keserű mandula- és gledicsiamaggal bevetve, 1 szőlő-és birsdugvány-nyal, 4 pedig rendszeresen alma-, körte-, sajmeggy-, őszi barack és szilvamagonczókkal beültetve

Nemesített ojtvány van ez idő szerint: 90 db 3 éves,

54 db 1 éves körte, — 52 db 1 éves alma és 10 db 1 éves cseresznye, meggy, összesen 206 darab. Alvóra szemezve: 13 db körte, 85 db alma és 24 db cseresznye s meggy, összesen 122. E tavasszal beajtva: birsbe 32 db körte, sajmeggybe 4 db cseresznye, — 36 db összesen. Örömmel látom, hogy szemzéseim- és ojtványaimnak 90 0/0-a megfogant; tehetem tehát ez idő szerint nemesített fácskáim számát 350-re. Körte-ojtványaim fajok szerint következők: Souvenir de Congress, Vilmos vajonc, Czukorkörte, Angoulême-i hercegnő, De Tongré, Van Marum kobakja, Clairgeau vajoncza, Totleben tábornok, Aranyos császár, Estegar, Madame Verté, Incomparable, Gregori Louis, Josephine de Malines, Diel vajoncza, Beurre de Naghin, Liegel téli vajoncza, Bachelière, Uj téli Isambert és még nyolcz név nélküli faj, melyekből azonban a jövő ősszel küldök gyümölcsöket elbírálás végett Budapestre az orsz. kertészeti szakosztálynak.

Almafajaim a következők: Ananász reinette, Angol arany parmén, Fehér téli Calville, Török Bálint, Casseli reinette, Rozmarin téli, Canadai reinette, Piros pogácsa, Hagyma masánszki, Őszi szürke reinette, Téli szürke reinette, Sikulai. Ezekon kívül van kétféle szilva-, kétféle cseresznye- és kétféle meggyfajom. Megjegyzem, hogy az itt elősorolt fajok mindegyikéből egyet egyet, tehát összesen 45 dbot anyafácul már kiültettem a faiskola területén.

A magoncok létszáma következő: 150 db. alma, 125 db birs-, 46 körte-, 100 szilva-, 52 őszi barack és 172 db. eper-, összesen 645 db. magonc.

A már fentemlített szőlőfajokból dugványoztam ez idén 400 dbot és 60 drb Riparia Tamentorát Ad vocem Riparia: lehetetlen itt meg nem emlékezni azon kedves kiküldetésemről, melyben részesített községünk előljárósága az által, hogy a mult évi június hó 11-én Ménesen tartott zöldojtási rövidke tanfolyamnál jelen lehettem; ennek köszönhetem, hogy van már 10 drb. Ripariába ojtott szőlőkém s mivel e tavasszal kiültettem 25 db két éves Ripariát, az ojtások száma remélhetőleg szaporodni fog.

Az ekként beültetett 7 táblán kívül ez idén 6 zöldséges, 1 pedig virágos kertnek van fenntartva.

Áttérek most már faiskolánk hü képének rajza után annak tulajdonképeni céljára: a kertészeti és gyümölcsészeti ismeretek mikénti terjesztésére. Hát biz ez abból áll, hogy az 5. és 6. osztálybeli növendékeimet a kellő elméleti oktatás után mindenféle kertészeti, már t. i. gyümölcs- és konyhakertészeti munkálkodásomnál felhasználom és évenként osztogatok közöttök bizonyos számú vadonczot. Mily boldog arczczal jelenti azután egyik-másik, hogy otthon elültetett fácskája megfogant; hát még mily rendkívül boldogan akkor, ha látja, hogy a felügyeletem alatt, vagy talán otthon véghez vitt ojtása megeredt, Saját tapasztalatom

után állithatom, hogy a kertészkedéshez semmi sem adja meg a kedvet úgy, mint egy nemesítés megeredése. Ennek, t. i. legelső ojtásom megeredésének köszönhetem, hogy a gyümölcsfatenyésztéssel előszeretettel foglalkozom.

Ezeket kivántam faiskolánkról elmondani. Érzem jól, hogy bizony annak kezelése nem szakszerű, pedig szeretném azt akként vezetni, de hát nincs, a ki utba igazítson; épen azért egyik hóhajításom az, vajha már egyszer faiskolámban egy eleven faiskola-felügyelőt üdvözölhetnék!

* * *

Fent leirt faiskolám egyik főekessége az egyik mellékút szegélyét képező magastörzsű biszke- és ribizlisor.

Hát biz én ezeket nem Budapestről vagy Temesvárról hoztam forintjával, hanem a következő egyszerű módon jutok hozzájuk: Ledugványozok ősszel egy csomó sima Ribes anneát – sárgavirágú vad ribizlit, — mit bárhol találhat a kereső, s azt a rá következő második vagy harmadik év tavaszán földszint visszavágom. Az előtörekvő hajtásokból májusban kiválasztok egy alkalmas vesszőt, a többit eltávolítom. A meghagyott vesszőnek rendszeren lesznek oldalhajtásai, ezeket a törzs vastagítása céljából körömmel visszacsipkedem. Ha hajtásom eléri a 120—150 cmnyi magasságot, szeptember 10-e táján, a mikor a Ribes még héjától jól válik, 100—130 cm magasan fás-szemzéssel beszemzem. Aki már ősszel gyökerezett Ribest rakhat le, az természetesen 1—2 évvel hamarabb jut magastörzsű biszke, ribizlihez. Ha van valakinek kertjében Ribes aureaja, az ha magastörzsű biszke-, ribizlire még az évben szert akar tenni, el ne mulassza azokat azonnal jól visszavágni, mert tapasztalatom szerint csak teljes idei hajtásba lehet sikerrel szemzeni.

„Gyakorlati utmutatás a mezőgazdaság és kertészet köréből.“

Irta: Graszal János, Arad.

A népiskolai oktatás tárgyában az 1868. évben szentesített 38. törvényczikk 55. §-a felsorolja mindazon tantárgyakat, melyekben a nép gyermekeit oktatásban részesíteni kell. És ha az a) — n) alatt névszerint felhozott egyes tantárgyak tanításának szükségességét az ember megfontolja, bizony azon meggyőződésre juthatni, hogy a „tizenhárom“ egyikével sem szabad mostohául bánni. Mi történnék, ha például nem taníttatnék hit- és erkölcs-tan? Leirhatatlan zaj és a kormány ellen lázadás keletkeznék! Irás és olvasás, számolás, nyelvtan, beszéd- és értelemgyakorlatok, hazai és általános földrajz és történet egytől-egyik oly tárgyak,

melyeket kihagyni, vagy elhanyagolni nem lehet. Természetrájk és természettan, a polgári jogok és kötelességek, ének és tornázás tanításának elvitázhatlan jogos helye van a népiskolában.

De a tizenharmadik, a „gyakorlati útmutatások a mezőgazdaság és kertészet köréből” címén felvett tantárgy a törvény húsz évi fennállásának daczára még mindig csak papiron van, gyakorlati érvényre mindeddig még nem birt jutni.

Megengedve, de alig hihető, hogy akadnak tanítók, kik a mezőgazdaság és kertészet köréből adnak útmutatást, s ha igen, akkor az theoretice és könyvből történik, — pedig **gyakorlati útmutatások csak gyakorlat által adhatók.** Ez azonban sehol sem történik, mert nálunk nincs is egy elemi népiskola sem, mely mellett a mezőgazdaság és kertészet gyakorlati tanítására és szemléltetési módon való bemutatására kísérleti hely berendezve volna.

Kezdek már szellőztetni a népiskolai törvény revízióját. Lehet, hogy az administratióba vágó részekre nézve némi változtatás üdvösnek, sőt szükségesnek is mutatkozik, de a mi a tantárgyakat illeti, erre nézve vajmi kevés változtatni való lesz. Itt nem revízió, hanem a meglévőknek, a fennállónak érvényesítése, foganatosítása és alkalmaztatása célba veendő és végrehajtandó.

Kehr, a jeles német tanfőrfi azt mondja: „A ki meg akarja tanulni az úszást, annak vízbe, s a ki meg akarja tanulni a tanítást, annak az iskolába kell mennie.” Ebből — úgy hiszszük — azt következtethetni, hogy a ki „gyakorlati útmutatások”-at akar adni a mezőgazdaság és kertészet köréből, annak a mezőre és kertbe kell mennie.

A mezőgazdaság megszemléltetésének céljából nem szükséges, hogy tanító és tanulók együttesen bebarangoljanak egy egész határt, — ellenkezőleg, az ebbeli szemléltetési tanítás beéri azzal, ha van egy darabka föld, melyek csak negyed része mezőgazdasági, a többi három része pedig kertészeti célokra szolgál. Mindezekre nézve akár milyen népes osztály számára elegendő egy 2—400 □ ölnyi területű kertecske is

Adja Isten, hogy mérvadó körökben mielőbb rájöjjenek a törvénytelen mulasztásra, a népiskolai törvény eddigi kijátszására s hogy ennek káros következményeinek beszüntetésére közreműködjenek! Adja Isten, hogy a mezőgazdaság és kertészet körébe vágó útmutatások mielőbb testet öltsenek! Ez csak úgy történhetik meg, ha minden iskola mellett iskolakert lesz berendezve.

Iskolakert legyen faluban is, városban is. Be lehet azt rendezni a nélkül, hogy sok pénzbe kerülne. Itt csak akarat, belátás és igazság kell.

VEGYESEK.

Iskolakerti kiállítás. Mult évi őszszel Grácban egy különös kiállítás volt, melynek párja eddig még nem volt sehol. Nem volt ez sem ipar-, sem bor-, sem galambkiállítás, hanem egészen újhangzásu neve ez: iskolakerti kiállítás. Magyarországon, hol a jóságos természet az embernek elengedi szorgalmának a felét is, itt az iskolakertek még nem bírtak kedvező talajra találni. Ausztriában s különösen Stájerországban ez idő szerint az iskolakertek általánosan már be vannak hozva és a kormány közegei figyelemmel is kísérik. Ott már egy lépéssel tovább mennek: ott az iskolakertek használatának, czélszerű berendezésének és helyes kezelésének legáltalóbb módját kutatják. Fényes tanubizonsága az iskolakertek terjedésének azon körülmény, mely szerint a fennemlitett kiállításon kizárólag iskolakerti tárgyak, az az: oly iratok és tervek, melyek az iskolakert ügyét felkarolják, — s oly termények, melyek a tartomány különféle részén virágzó iskolakertekben termesztettek, voltak kiállítva. Mi lehetett annak a kiállításnak a célja más, mint hogy az iskolakert intézményének tért hódítson és elleneit megtérítse. Czéltudatosan működött a cs. k. Landesschulrath és nem fáradozott hiába. A kiállított tárgyak a lehető legjobb benyomást gyakorolták a jury tagjaira és a kiállítás eredménye kedvező volt, mert a következő díjak lettek kiosztva: a) Két 20—20 frank aranyban elismerési okmány nyal együtt; — b) egy tallérból álló tiszteletdíj elismerési okmány mellett; — c) hat tiszteletdíj egy—egy arany- és elismerési okmány nyal; — d) negyvenhárom díj ezüstben elismerési okmány nyal együtt. — Ezek szerint az iskolakert intézménye már a nyilvánosság előtt szerepel.

A zemplénmegyei gazdasági egylet 1888. évi működéséről szóló jegyzőkönyvből a következő érdekes és közhasznu mozzanatokat akarjuk itt felemlíteni: Azonkívül, hogy a ló- és szarvasmarhatenyésztés, a tejbérlet és számos más ügyek tárgyalásáról tesz említést, még a „borászat és szőlőszet“, a „gyümölcstermelés“, a „méhészet és a kendertermelés“ fejlesztésének ügyében az egylet által követett eljárásról ad számot. — A borászat és szőlőszet fejlesztése érdekében egy egész holdnyi területü fillokszera kísérleti telep létesítésére törekedtek, a hegyalja több pontján téli tanfolyam tartatott. A gyümölcstermelés fejlesztésére nézve a nagyban való gyümölcstermelésre legalkalmasb fajokat megállapították. Ezeknek termesztésére a tarczali vinczellérképezde földjén a nm. földm. miniszterium egy 4 holdas gyümölcsfaiskolát létesített. Az utszélek befásítására és az elpusztult szőlők gyümölcsfákkal leendő beültetésére egy gyümölcstermelési szakosztály

alakult meg. Az utszélek befásításának végrehajtása az egyletre bizván, mult év végén kezdetét is vette az.

Gyümölcs-kiállítás. A pestmegyei gazdasági egylet mult hóban tartott közgyűlésén elhatározta, hogy ez évben gyümölcs-kiállítást rendez. Ennek céljaira a közgyűlés 500 frtot szavazott meg. — A megye egyes részeiben a fillokszera pusztított szőlők átalakítása tárgyalatván, javasoltatott, hogy azok részben gyümölcs-, részint szederfákkal ültetessenek be. Ez ügyben felirat menesztetett a miniszteriumhoz. Végre Szemere Huba felolvasást tartott: „A czukorrépa iparának helyzetéről és jövőjéről.“

Hány iparos tanonc van az országban? Göncey Pál államtitkár az e f é. ápril 6-án tartott közoktatásügyi bizottságban kiemelte, hogy körülbelül 75000 ilyen tanonc van, és ezek közül majdnem 40000 jár iskolába.

Méhadó. Az állam és ennek közegei, kik az adók kivetése és behajtása ügyében buzgólkodnak, szeretik, ha évről évre nagyobb adó összegeket tudnak kimutatni. Az e fajta buzgalomból eredhetett a következő eset. Wiesbaden környékén egy néptanító, a ki szabad idejében méhészettel foglalkozik. Igen tevékeny ember ő és a nassani méhészegylet emelése körül nagy érdemei vannak. Az illető község előljárósága ugyan nem gongolt a jó hirben álló méhész megadóztatására, de másként gondolkodott a „Landrathsamt“, mely a méz eladásból elérhető nyereséget 18 marknyi adóval megterhelte. Az ez elleni a wiesbadeni kormánynál beadott felszólamlásnak eredménye nem lévén, a pénzügyminiszternek lett előterjesztve. Az országos kormány Berlinben ez ügyben elrendelte, hogy a méhészetért, ha az passióból vagy mellékfoglalkozás gyanánt üzetik, adó nem jár. Vannak tehát már emberek, kik hajlandók a méz édességét paralysálni az adó keserűségével. — Félő, hogy hazánkban is lesz olyan túlbuzgó fináncz.

Hires férfiak kedvencz eledelei. Nagy Károly igen szerette a vadpecsenyéket. Torquatto Tassa az édességeket, mézes kalácsot és befőzötteket, még a salátát is czukrozva ette. Melanchthon az árpalevesért hajlandó volt a hust is elfeledni. IV. Henrik osztri-gából s dinnyéből roppant sokat fogyasztott el. VII. Károly svéd király mindennél többre becsülte a vajjas kenyeret. Nagy Frigyes, Napoleon és Voltaire tömérdek kávét ittak. az előbbi a piritott árpából készült kalácsot is nagyon szerette. Lessing lencsét, Klopstock szőlőt evett legszivesebben, Kant lencsepépet, borsópuddingot disznólábbal s aszalt gyümölcsöt, Schiller nagyon szerette a sonkát, Wieland a kalácsot és süteményt, Matthisson kedvencz ételei voltak borsó, bab és ürühús.

I R O D A L O M.

A Tanulók Olvasó Tára című jeles vállalatnak ma vettük a 10-ik füzetét, a melylyel mult évi programnak elég is tétetett. Mert nemcsak a meghatározott számú füzet, hanem annak válogatott tartalma is megfelel a hozzá kötött várakozásnak. Ugy mint az előbbeni füzeteket, ugy ezt is csak melegen ajánlhatjuk a nagy közönség és a tanárok figyelmébe, valamint a vállalat következő folyamát is, mert meg vagyunk győződve, hogy a szerkesztők Elischer, Jancsó és Boros Gábor a jövőben is oly tapintatosak lesznek a közlendő anyag megválogatásában. Ára az egyes füzeteknek 20 kr. — Egész évre 10 füzetnek 2 frt. Kiadja Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. könyvk. Budapesten, Andrásy-ut 21. sz.

A napokban hagyta el a sajtót Dr. Hankó Vilmos és Dr. Sztterényi Hugó középiskolai tanároknak „A chemia elemei” című munkája. A munka a reáliskolák és polgári iskolák növendékeinek számára van ugyan írva, de haszonnal olvashatja mindenki, ki a gyakorlati élet különböző viszonyaiba minden embert rendkívül érdeklőleg oly hatalmasan belevágó tudománynak: a chemiának elemeivel minden nagyobb fáradság nélkül meg akar ismerkedni. A diszesen kiállított, számos rajzzal ellátott munkának ára vászonba kötve 90 kr.

Földrajz a polg. leányiskolák II. oszt. számára. A legujabb miniszteri tanítási terv nyomán irták Hunfalvy János dr. és Schneider János. II. rész. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. Már a mult évben megjelent I. részt is meleg érdeklődéssel karolták fel az illető szakkörök s remélhetőleg a most megjelent II. rész sem fog kisebb érdeklődést kelteni. A nagynevű tudós már nem érhetette meg utolsó munkájának teljes kinyomatását, de azért a teljes elkészítésében része volt. Különben meg is látszik a könyvön, hogy szakavatott emberek munkája, mert rövidsége daczára, világos és könnyen érthetően tárgyalja az előirt nagy tananyagot. Megemlitjük azt is, hogy a mű első része már approbáltatott is. Ára csinos vászonkötésben 80 kr., megjelent és kapható Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udv. könyvk. Budapesten, Andrásy-ut 21. sz.

A csecsemő tápláltatásáról és azon káros hatások, melyek a nőre háramlanak, ha az nem szoptat, habár egészsége azt megengedhetné is. Dr. Berger Ignác, orvos, sebész, szemész és szüléstudor, nőgyógyász, a m. k. tud. egyetem első szülészeti és nőgyógyászati kóroda volt segédorvosa.

Ezen népszerű dolgozat mindazon gondos anyák figyelmébe ajánltatik, kik egészséges sarjakat akarnak nevelni és kik saját egészségükre is tartanak valamit, mert csakis egészséges, ép törzs

hozhat egészséges gyümölcsöket érlelésre, és az egészséges mag, melyet elvetünk, csak jó talajban jut érvényre. Ezen két ivre terjedő dolgozatban mindazon tapasztalatok és tanácsadások vannak leírva, melyek szabatos észlelésen alapulva, hosszú évek során tüzetesen meg vannak figyelve a csecsemő tápláltatása és a szoptató anya egészségének fenntartási céljából, miért is minden hazafias érzelmű gondolkozó honleányok figyelmébe és megvételre melegen ajánljatik. Ára a csinosan kiállított füzetnek 40 kr. Megjelent és kapható: Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedésében, Budapesten, Andrásy-ut 21. sz. a.

A német irodalom rövid története. Középiskolák számára írta Heinrich Gusztáv. Nemcsak mint tankönyv tanulók számára, de érdekes és tanulságos olvasmány a nagy közönség számára a jelen könyv, különösen pedig azok részére, kik a német nyelvben nem jártasak annyira, hogy német nyelven irt irodalomtörténetet olvasnának. Örömmel fejezzük ki a jeles munka megjelenése felett, a melyre igazán szükségünk volt. A 165 lap terjedelmű kötet magában foglalja a német irodalom történetének legkiválóbb jelenségeit. Hogy a könyv minden tekintetben a tudomány színvonalán áll, az tagadhatatlan, valamint az is, hogy az eddigi hasonszakmájú produktumok messze mögötte állanak. — Ára 1 forint 20 kr. Megjelent és kapható Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udv. könyvkeresk. Budapesten, Andrásy-ut 21. sz. a.

Gazdasági tanulmányut Magdeburg-, London- és Párisba.

A magyar gazdák a magdeburgi-, londoni- és párisi kiállítások összeeső idejét egy felette érdekes tanulmányut rendezésére használják fel. A kirándulásban az orsz. m. gazdasági egyesület tagjai s azoknak felnőtt családtagjai (nők is) — ama gazdák pedig, kik az orsz. m. gazdasági egyesületnek nem tagjai az egyesületbe való belépésük után — vehetnek részt. — A kirándulás tart június hó 18-ától július 6-áig s az egész uton az utazás és ellátás költségeinek fedezésére a rendező bizottságnál lefizetendő összeg 230 — 250 frt közötti lesz.

Az étkezés utazás közben közösen (table d'hôte) történik, utközben azonban csak ebédre gondoskodik a rendezőség a befizetett díjért; reggeliről és vacsoráról az utasok maguk gondoskodnak. Nagyobb városokbani megállásakor a kirándulók megjelölt 8-10 első rangu vendéglőben reggeli és 6 órai ebéddel tetszésük szerint láthatják el magukat, a fizetéseket a rendező bizottságtól nyert szelvényekkel fogják eszközölni. Ugyancsak ilyen szelvények alapján fognak szintén első rangu szállodákban szállásban részesítettetni (2 személy egy szobában).

Az utazás után fennmaradt szelvények a rendezőség által készpénzfizetés ellenében fognak visszaváltatni. Vasuton az ut 2-ik osztályon, hajón 1-ső osztályon megy végbe kényelmes elhelyezéssel, nőknek külön kupé illetőleg kajüt állván rendelkezésre. A kik vasuton 1-ső osztályon óhajtanak utazni, 20% körüli felülfizetéssel 1-ső osztályu kocsikon helyeztetnek el.

Az ut programja a következő: Junius hó 18-án déli 12 órakor indulás Buda pestről. Junius hó 19-én reggeli 6 órakor Bécsen és Bodenbachon keresztül érkezés Drezdába. Junius hó 19-én d. u. 1 órakor indulás Magdeburgba, ugyanoda érkezés d. u. 5 órakor. Junius hó 20-21-én tartózkodás Magdeburgban, onnét indulás 21-én d. u. 5 órakor Junius hó 22-én reggel 6 órakor érkezés Vlissingenbe, hajóra szállás, 8 órai tengeri ut után d. u. 4 órakor érkezés Sherrnessbe, onnét vasuton továbbutazás és este 8 órakor érkezés Londonba.

Junius hó 22—29-éig tartózkodás Londonban és naponként kirándulás Windsorbba, az angol gazdasági egyesület 50 éves jubileuma alkalmából rendezett gazdasági kiállítás megtekintésére (A kirándulás oda-vissza naponként 60 krba kerül)

Junius hó 26-án reggeli 8 órakor indulás Londonból Newhawenen és Dieppen keresztül este 8 órakor érkezés Párisba. Junius hó 30-ától július 7-éig tartózkodás Párisban, a francia kiállítás megtekintése; részvétel a július 4-én megnyitandó nemzetközi gazdacongresszuson.

Vissafelé utazás tetszés szerinti időben, a jegyek 20 napig érvényben maradnak a Basel, Salzberg, Grázi irányban. Az uton tolmácsok állnak rendelkezésre azoknak, kik az egyes nemzetek nyelvét nem értenék. — Felhívjuk ez uton is a gazdaközönseget, hogy használja fel az alkalmat egy olyan tanulmányi ut megtételére, a melyet a véletlen csoportosított csak az élelmes tanulni vágyó kihasználására.

Bejelentéseket elfogada kirándulás rendező-bizottsága (Budapest, Köztelek) junius hó 5-éig; ugyanaddig az utazási költségből 100 frt szintén fenti címre küldendő. A rendező bizottság: **Ordody Lajos, Baranyay István, Szemere Huba, Baross Károly, Lázár Pál** s. k.

Szerkesztői üzenetek.

Tek. **V. J. L.** urnak Katalinfalva. Az „Ung. Schulfreund“ 1. és 3. számát megkaptuk, kérjük a 2. számát is. Cere áll. Igérete megörvendezett s reméljük, hogy azt beváltani is szives lesz. Viszont mi is kívánunk munkatársai sorába lépni. Mi szellemben lenne csekély közreműködésem, azt az „Iskolakert“ iránya eléggé mutatja. Fogadja kartársi üdvözetünket! Tek. **E. J.** urnak Ujpest: Levelezőlapon adott ígérte nagy köszönettel vettem. A következő számban, nem-e? Gyakorlati, de eredeti ezikknek az „Iskolakert“ szivesen nyit tért. — Tek. **P. T.** urnak Igló: Egyik pinkafői, másik alhói, de mindkettő felső-lövői. Kérem, nem lehetne-e szerencsém?

Kérelem.

Az „Iskolakert“ azon tisztelt olvasói és pártolói, kik az eddig megjelent négy számot megtartották, tiszteletteljesen felkéretnek, miszerint a csekély előfizetési összeget vagy fél, vagy egész évre mielőbb beküldeni sziveskednének!

Arad, 1889. Nyomatott Réthy L. és fiánál.

AZ
ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÚGY
REFORMJÁT CÉLZŐ HAVI KOZLÓNY.

SZERKESZTI
GRASZEL JÁNOS.

III. ÉVFOLYAM. — MÁJUS.

ARADON, 1889.

NYOMTATOTT BETHY L. ÉS FIÁNÁL.

Magyarországi iskolákban ez a név tartás esetén a országgal együtt
kerül visszaadásra.